

De kunstenaar als ondernemer

Lucie Huiskens Veel kunstenaars klagen dat het kunstvakonderwijs hen slecht voorbereidt op de beroepspraktijk. Hoe zou een goede voorbereiding eruit moeten zien?¹

In de afgelopen paar jaar is de belangstelling gegroeid voor de relatie cultuur & economie, en zijn er veel initiatieven ontstaan om kunstenaars en creatieven te helpen ondernemender te worden. Dit vanuit het idee dat het 'belangrijk is horizontale verbindingen aan te gaan met andere maatschappelijke sectoren' en 'samenwerking met bedrijven te bevorderen om zo de maatschappelijke verankering van kunst en cultuur te vergroten en de financiering te verbreden' (aldus bijvoorbeeld de commissie Cultuurprofijt).

Ook het kunstvakonderwijs heeft hierin een belangrijke rol: dat leidt immers toekomstige generaties kunstenaars op en staat daarmee aan de basis van de culturele sector. Om een bijdrage te leveren aan deze maatschappelijke verankering zal het kunstvakonderwijs een betere aansluiting moeten bieden met de praktijk. Tot nu geeft steeds zo'n 70 procent van de afgestudeerden aan dat zij onvoldoende

vorbereid zijn op de praktijk en hoe die zelfstandig invulling te geven.

De ervaring leert dat maatwerk, 'een-op-eenbegeleiding', goed werkt: wat wil en kan de kunstenaar, en hoe kun je hem helpen dat ook te realiseren. Een *one size fits all*-mentaliteit doet geen recht aan de verscheidenheid aan talent en aanleg, noch aan de beroepsrealiteit na de academie van het overgrote deel van de studenten. De serie 'De klas van ...' uit *NRC Handelsblad* van afgelopen zomer laat ook zien dat met name de studenten die veel ruimte hadden gekregen voor de ontwikkeling van hun persoonlijke ambities en talent het meest succesvol zijn.

En juist deze differentiatie naar talent ontbreekt vaak. Het is belangrijk om studenten ook andere toekomstmogelijkheden te laten verkennen dan die van solist, steracteur, ballerina of succesvol beeldend kunstenaar. Zeer interessante mogelijkheden daarbuiten liggen

in het verschiet, die misschien wel meer bij de aanleg van de student passen. Meer differentiatie in de onderwijsprogramma's maakt een betere aansluiting bij de specifieke interesses mogelijk en creëert daarmee veelzijdiger afgestudeerden. Er zijn meer toppen te beklimmen dan alleen die van het autonoom kunstenaarschap.

Differentiatie heeft dus een dubbel voordeel: een betere voorbereiding op de beroepspraktijk en meer kans voor excellentie, voor welke beroepspraktijk dan ook. Het is belangrijk dat de verschillende ontwikkelingstrajecten als gelijkwaardig worden gepresenteerd. Ze zijn niet minder dan 'de autonome richting', maar anders, en vergen verschillende talenten.

Breder beeld

Veel kunstenaars hebben moeite te verwoorden wie ze zijn, wat ze doen, waar ze voor staan in hun werk. Dat ze daar aan het begin van de studie moeite mee hebben, is te verwachten. Ze zijn dan meestal nog erg jong en hebben lang niet altijd een duidelijk beeld van zichzelf en hun toekomst. Des te belangrijker dat ze tijdens hun opleiding een breed beeld aangereikt krijgen van hun mogelijkheden en aangesproken worden op (de ontwikkeling van) hun talent, ambitie en motivatie.

Elementen als differentiatie en meer ruimte voor reflectie en selectie zijn moeilijk te realiseren in het kunstvakonderwijs door de manier waarop het hoger onderwijs in Nederland gefinancierd wordt. Onderwijsinstellingen krijgen betaald per afgestudeerde student. De instellingen hebben dus baat bij veel studenten, die snel afstuderen. De academies nemen gemakkelijk studenten aan en zijn, omwille van de snelle doorstroming, soms te gemakkelijk in de beoordeling van de ontwikkeling die de student doormaakt. Het is misschien niet realistisch te verwachten dat deze financieringswijze wordt afgeschaft, die

hangt immers samen met de keuze van de Nederlandse overheid om het aantal hoogopgeleiden te vergroten. Echter, dit legt een druk op docenten om studenten die dat niet verdienen toch te laten slagen. Het lijkt daarom verstandig om toelatings- en beoordelingscommissies niet (uitsluitend) uit eigen docenten samen te stellen, maar onafhankelijke externen uit de praktijk in te zetten. Op die manier krijgt de student een spiegel voorgehouden over de kwaliteit en aard van zijn talent, waardoor hij beter kan bepalen in welke richting hij zich zou kunnen ontwikkelen.

In het verlengde hiervan rijst natuurlijk de vraag of een vermindering van het aantal afgestudeerden in de kunsten wenselijk is. Deze suggestie keert met enige regelmaat terug, zowel vanuit de kunstsector zelf (zo pleitte Ivo van Hove onlangs voor sluiting van een aantal acteursopleidingen) als in de toegepaste sector (zie de onderwijsnotitie *Ontwerpers van de toekomst. Een tienpuntenplan voor het Ontwerp-onderwijs in Nederland* van de BNO uit 2006). Echter, in de kenniseconomie is veel behoefte aan de creatieve competenties van kunstenaars, ook buiten de culturele sector. De meeste kunststudenten kunnen dus ook buiten de sector goed terecht. Daarin lijken ze op rechten- of economiestudenten, die ook niet allemaal in juridische en economische functies belanden. Daarvoor is het wel belangrijk dat het beroepsperspectief van kunststudenten verbreed wordt, en dat ze interdisciplinair leren werken en denken.

Zakelijke contacten

Belangrijker dan de 'aantallenkwestie' lijkt mij het gebrek aan contact tussen de academies en het beroepsveld waar afgestudeerden later terechtkomen. Zo'n 30 procent begint een bestaan als zelfstandig kunstenaar, de rest komt bij culturele instellingen en bedrijven terecht. Bij disciplines als rechten, bedrijfs-

Lucie Huiskens

is programmamanager Creative
Co-makership

kunde en technische studies zie je dat de sector zelf de verantwoordelijkheid neemt de talenten te scouten en een ontwikkeltraject te bieden, zoals banken, advocatenkantoren en grote industriële bedrijven. De opleiding is ten slotte slechts de basis. Dit contact is in de creatieve sector echter nog nauwelijks aanwezig, en het is wenselijk dat de contacten met 'de afnemers' hechter worden. Dit zal studenten motiveren en bovendien realistischer maken, en het levert de bedrijven en instellingen een permanente stroom van creatieve ideeën. Ook is het goed als meer docenten naast hun docentschap in de praktijk actief zijn en ook de 'zakelijke aspecten' van hun praktijk inbrengen in hun onderwijs.

Ondernemerschapsontwikkeling is een kwestie van levenslang leren, het kunstvakonderwijs legt daarvoor slechts de basis; maar die basis moet dan wel goed zijn, en ook het besef bijbrengen bij de kunstenaar dat de eigenlijke ontwikkeling dan pas begint. Niemand zit op je te wachten: je moet je eigen toekomst scheppen.

Niemand
zit op je te
wachten:
je moet
je eigen
toekomst
scheppen

Noot

- 1 Deze tekst is gebaseerd op een recente expert meeting met een twintigtal organisaties die kunstenaars begeleiden in hun beroepsontwikkeling. Het programma Creative Co-makership is een initiatief van Kunstenaars&CO en Kunst & Zaken in opdracht van het ministerie van OC&W. Het helpt bij het samenbrengen van de beroepspraktijk en de school. Doel: het creëren van een breder beroepsperspectief voor studenten in het kunstvakonderwijs.

Studenten bij de workshop Moulage van de afdeling Mode aan de ArtEZ hogeschool voor de kunsten, Arnhem. Fotograaf: Hans Vroege

